

»Svoboda duha« za somrak razuma

Univerza v Ljubljani je izdala monografijo o(b) svoji stoletnici

Božo Repe ima nenavaden talent, da svoj domet odkrije kar z naslovom svojih del. Tako je skušal skriti razsežnosti partizanskega terorja z obtoževanjem protikomunistične strani. Knjigi je dal naslov *Mimo odprtih vrat*. Pa so bila vrata do skrbno varovanih morišč in grobišč ter komunističnih zločincev skrbno zaklenjena z vsemi varovankami titoističnega režima. Svojo filokomunistično zgodbo o drugi svetovni vojni je nerodno naslovil *Spuško in knjigo*, kar res bratsko povezuje titoizem s fašističnim geslom »con libro e moschetto fascista perfetto«. Da o domišljijem *Prvem predsedniku* niti ne govorimo. Zdaj pa je izvedel vratolomni poskus s podnaslovom *Svoboda duha*. Piše pa o stoletnici Univerze Ljubljana. Kaj pa je torej s to Repetovo »svobodo duha«?

Katoličani pa ne!

V uvodnem poglavju Repe poudarja, da je katoliški kulturni krog nekaj strahansko zastarelega, izkoriščevalskega in omejuje »svobodo duha«. Zlasti skuša dokazati, da ni nobenega razloga, da bi jezuitski kolegij imeli za prvo slovensko višješolsko ustanovo.

Toda glej zadrego. Ravno je bila predstavljena razkošna knjiga *Temelji slovenstva*. V njej pa dr. Luka Vidmar, ki je vrhunski raziskovalec tega obdobja, piše o »začetku višjega šolstva na Slovenskem – Teološki in filozofski študiji v jezuitskih kolegijih v Celovcu, Ljubljani in Gorici« in poudari: »Kozmopolitsko jezuitsko šolstvo je v 17. in 18. stoletju – čeprav ni vključevalo osnovne šole in se je načelno izogibalo rabi ljudskih jezikov – enako kakovostno kakor kjerkoli drugje v Evropi izobrazilo tako rekoč celotno domačo duhovno in posvečno elito in ključno prispevalo k širitvi pismenosti, dvigu splošne izobrazbe in razvoju znanosti na Slovenskem. V ljubljanski gimnaziji so se tako izšolali skoraj vsi vodilni kranjski intelektualci, med njimi Janez Ludvik Schönleben, Janez Vajkard Valvasor, Janez Gregor Dolničar, Marko Gerbec, Marko Pohlin, Jurij Japelj, Anton Tomaž Linhart in Jurij Vega. Jezuitske šole so izobrazile do tedaj nepredstavljivo število mladeničev, ker so bile – in to je bila velika novost – brezplačne.«

Skratka, Univerza v Ljubljani bi lahko letos slavila tudi 400. obletnico začetka višješolskih študijev. In Teološka fakulteta se je ob svoji stoletnici »ozrla nazaj v leto 1619, ko so na Jezuitskem kolegiju v Ljubljani začeli s prvimi visokoškolskimi predavanji iz moralne teologije«.

Morda je v tem primeru Repetovo polarno dojemanje zaostalosti vere in naprednosti razuma precej zaplankano. Če temu pravi »svoboda duha«, je to

bolj zasebna reč. Nerodno pa je, da take nauke objavlja kar v imenu Univerze v Ljubljani. Tisti, ki mu je dal mandat za tako početje, se lahko končno vpraša, kaj je spočel.

Radio Kričač

Druga Repetova nerodnost je oklepanje duha zgodovinskega bankrota poraženega stalinizma/titoizma. Povzdiguje, kar imenuje z novo skovanko »Osvobodilni boj«, misli pa na partizansko gibanje in stalinistično revolucijo.

V svetu znanosti in tehnike precej banalno dejstvo, da so akademski tehniki sestavili partizanski radio Kričač, je v »svobodi duha« ponovljeno večkrat kot katerikoli znanstveni, strokovni, pedagoški, umetniški uspeh v sto letih Univerze v Ljubljani. Po drugi strani pa Repe prav tako neusmiljeno ponavlja dejstva iz železnega repertoarja komunistične propagande čez tiste, ki so jih tam žigosali kot kolaborante. Čas je, da se Repe podučí, da je oklepanje paradigme kolaboracija/rezistenca že zdavnaj trčilo na svoje meje (priporočam mu v branje odlično analizo bankrota te paradigme Vesne Drapac in Garetha Pritscharda: *Resistance and Collaboration in Hitler's Empire*).

Seveda pa bi Repe, če bi v enaki meri spoštoval rezistenco univerze proti komunističnemu totalitarizmu, navedel marsikatero dejanje, ki je odmevalo morda bolj kot radio Kričač. Omenimo ljubljanske študente, ki so simbolno ukinili Titovo štafeto mladosti s tem, da »so sredi osemdesetih pred Maximarketom porogljivo s sekirami klesali štafeto – drevesno deblo«.

Kje so okupatorji – komunisti, sindikalisti, udbovci?

Repe pa ne zmore opisati kolaboracije univerze s totalitarnim titoizmom. Ne opiše, kaj vse se je družbenopolitičnega, politično-policijskega, samoupravno koruptivnega zažrló v univerzo.

Repe kot vira navaja le Arhiv univerze v Ljubljani in Arhiv Jugoslavije. Žal v knjigi v redkih opombah skoraj ni sledu za tema arhivoma.

V Arhivu Republike Slovenije in morda še kakem arhivu bi brez težav zvedel, koliko rektorjev in dekanov v letih 1945–1991 je bilo nekomunistov. Koliko

Okrog cerkve sv. Jakoba so jezuiti do leta 1658 sezidali največji duhovni, kulturni in šolski kompleks baročne Ljubljane – cerkev, kolegij s stanovanji redovnikov in knjižnico, gimnazijo z dvorano za priveditve in seminar za revne dijake (upodobitev kolegija v 17. stoletju iz Iconothece Valvasoriane).

učiteljev, študentov je bilo organiziranih v Komunistični partiji/Zvezi komunistov, koliko v Zvezi sindikatov, mladinski organizaciji. Ali je bila ta okupacija univerze drugačna kot drugod v komunističnih režimih?

Morda je Repetovo polarno dojemanje zaostalosti vere in naprednosti razuma precej zaplankano. Če temu pravi »svoboda duha«, je to bolj zasebna reč. Nerodno pa je, da take nauke objavlja kar v imenu Univerze v Ljubljani.

Politična policija je imela med univerzitetnim osebjem številne sodelavce, ki so vohunili po univerzi in tudi drugod. O tem bi bilo vsekakor vredno kaj napisati. Zlasti, ker ta tema v tujini ni tabu; omenimo *Vohunske šole – kako CIA, FBI in tuje obveščevalne službe tajno izkoriščajo ameriške univerze* Daniela Goldna.

Samoupravljanje je v »svobodi duha« predstavljeno le obrobno, pa je bilo tudi za univerzo usodno, ko se je podrejena znašla v sistemu »samoupravnih interesnih skupnosti«; ne zvemo, kakšna so bila razmerja med »uporabniki in izvajalci«, koliko korupcije se je razvilo v zakulisju oz. borbi za moč in preživetje. Predvsem pa, koliko je bilo mlatenja prazne slame in uničevanja po-

tem pretežno neprebranega papirja. Ne nazadnje so od samoupravne »svobode duha« živele cele čredice univerzitetne znanosti.

Temna stran titoizma, ki je Repe ne omenja, pa je mizerno življenje študentov in posledično njihov mizeren uspeh pri študiju.

Ljubo Sirc navaja jugoslovanske podatke, da se je »v letih 1969–1970 število študentov dvignilo na 240.000, a samo 11.000 jih je imelo štipendije, ki so bile nekaj pod 300 dinarjev na mesec,« in da »leta 1965 polovica vseh študentov sploh ni diplomirala, ostali pa so porabili v povprečju šest let za diplomu. Leta 1975 jih je v rednem roku diplomiralo samo 17 odstotkov in samo 30 odstotkov jih je sploh diplomiralo.«

Če Repe omenja nekaj, vsekakor pa ne vseh, izključitev učiteljev z univerze v drugi Jugoslaviji, pa ne pove, da številnim mladim ljudem niso dovolili študija oz. so jih pri njem ovirali, ker jih je režim uvrstil med osovražene osebe.

Ali to ne odpira vprašanja o ubijanju talentov v titoizmu?

Tranzicija

Če je ustanovitev slovenske univerze pred sto leti pomenila temeljni premik k zorenju nacije, je bilo njeno preživetje med drugo svetovno vojno pod pritiski vseh vojskujočih se strani. Po drugi svetovni vojni so jo komunisti okupirali. Razmišljali so celo o tem, da bi jo razpustili.

